

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ  
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

**Кафедра психології**

**ПОГОДЖЕНО:**

Начальник кафедри психології,  
кандидат психологічних наук,  
доцент, підполковник внутрішньої  
служби

О.М. Мірошніченко

«\_\_\_»\_\_\_\_\_2019 р.

**СИЛАБУС**

**навчального курсу «Експериментальна психологія»  
спеціальність 053 «Психологія»  
форма навчання: денна**

**РОЗРОБНИК:**

ст. викладач кафедри,  
кандидат психологічних наук

Т.В. Кухар\_\_\_\_\_

**ЗАТВЕРДЖЕНО:**

на засіданні кафедри психології

Протокол № \_\_ від «\_\_»\_\_\_\_\_2019 р.

Кредити та кількість  
годин:

5 кредитів ECTS; години: 30 лекційних, 30  
семінарських, 14 практичних та 76 самостійних  
робіт.

**Чернігів – 2019**

## **Анотація курсу**

Курс експериментальної психології передбачає цілеспрямоване системне вивчення методів психологічного дослідження, ознайомлення з плануванням психологічного експерименту та представлення проблем загальної методології організації психологічного дослідження.

Розуміння системи методів допомагає психологу самостійно орієнтуватися у спеціальній літературі, яка містить різні факти емпіричних досліджень, спонукає його до критичного сприйняття наукової інформації. Зіставлення з експериментальним методом дає можливість оцінити інші методичні підходи до пізнання психічної реальності. Практичне оволодіння системою методів складає фаховий інструментарій психолога, за допомогою якого можливо не тільки досліджувати ті чи інші психічні явища, але й визначати причини їх виникнення та прогнозувати прояви певних психічних закономірностей.

## **Мета курсу**

Мета викладання навчальної дисципліни "Експериментальна психологія": розкрити особливості змісту планування, організації, проведення експериментального дослідження психіки, можливості обробки та інтерпретації експериментальних даних тощо.

## Організація навчання

### Тематичний план

| №                                                            | Назва теми                                                               | Всього годин | Лекції | Семінари | Практичні роботи | Самостійна робота |
|--------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|--------------|--------|----------|------------------|-------------------|
| Розділ 1. Вступ до експериментальної психології              |                                                                          |              |        |          |                  |                   |
| 1                                                            | Предмет і задачі експериментальної психології                            | 14           | 2      | 4        |                  | 8                 |
| 2.                                                           | Історія становлення та розвитку експериментальної психології як науки    | 14           | 4      | 4        |                  | 6                 |
| 3.                                                           | Принципи психологічного дослідження                                      | 16           | 2      | 4        | 2                | 8                 |
| 4.                                                           | Загальні питання методологічного забезпечення психологічного дослідження | 14           | 2      | 4        | 2                | 6                 |
| 5.                                                           | Типи психологічного експериментальну в психології                        | 14           | 2      | 2        | 2                | 8                 |
| Розділ 2. Структура психологічного експерименту              |                                                                          |              |        |          |                  |                   |
| 6.                                                           | Структура психологічного експерименту                                    | 16           | 2      | 4        |                  | 10                |
| 7.                                                           | Гіпотези в структурі психологічного дослідження                          | 10           | 2      | 2        | 2                | 4                 |
| 8.                                                           | Змінні в психології. Вимір змінних                                       | 12           | 2      | 4        | 2                | 4                 |
| 9.                                                           | Етапи експериментального дослідження в психології                        | 10           | 2      | 2        |                  | 6                 |
| Розділ 3 Планування і проведення психологічних експериментів |                                                                          |              |        |          |                  |                   |
| 10.                                                          | Плани експериментальних досліджень                                       | 10           | 2      | 2        | 2                | 4                 |
| 11.                                                          | Спеціальні методи планування експериментального дослідження              | 10           | 4      | 2        |                  | 4                 |
| 12.                                                          | Інтерпретація і представлення результатів дослідження                    | 8            | 2      | -        | 2                | 4                 |
| 13.                                                          | Психологія тестування                                                    | 8            | 2      | 2        |                  | 4                 |
|                                                              | Разом                                                                    | 150          | 30     | 30       | 14               | 76                |

## Завдання до семінарів

### Семінарські заняття

Готуючись до семінарського заняття Ви маєте підготувати конспект питань, що містяться в плані відповідної теми. Наявність конспекту всіх (!) питань та ваша присутність на занятті є запорукою успішної роботи та отримання балів (їх кількість залежить від вашої активності та якості підготовки). Відсутність конспекту або неповний конспект, навіть за умови вашої присутності на семінарі, оцінюється в 0 балів.

### Плани семінарських занять

| № з/п | Назва теми                                                            | Кількість годин |
|-------|-----------------------------------------------------------------------|-----------------|
| 1     | Предмет і задачі експериментальної психології                         | 4               |
| 2     | Експеримент у системі методів наукового дослідження психіки           | 4               |
| 3     | Типи експериментів у психології                                       | 4               |
| 4     | Експериментальне спілкування. Етика експерименту в психології         | 4               |
| 5     | Загальна характеристика етапів експериментального дослідження психіки | 4               |
| 6     | Теоретичний етап психологічного експерименту                          | 2               |
| 7     | Види експериментальних планів                                         | 4               |
| 8     | Факторний експеримент                                                 | 4               |
|       | Разом                                                                 | 30              |

#### Тема 1. Предмет і задачі експериментальної психології

1. Місце експериментальної психології в системі наук.
2. Предмет і завдання експериментальної психології.
3. Поняття про методологію, метод, методику.
4. Класифікація методів психологічного дослідження (теоретичні, емпіричні, статистичні).
5. Спостереження, бесіда, експеримент.
6. Переваги експериментального дослідження психіки порівняно з іншими методами наукового пізнання
7. Моделювання ситуації. Види моделювання.
8. Метод виміру, характеристика, види.

*Література: основна № 1-4, 10, 15-16, 20; допоміжна № 5-8, 10-15, 30.*

#### Тема 2. Експеримент у системі методів наукового дослідження психіки

1. Зміст і структура наукового дослідження психіки.
2. Загальні принципи наукового дослідження психіки (принципи детермінізму, єдності свідомості та діяльності, розвитку, системного підходу та ін.)
3. Спеціальні принципи наукового дослідження психіки (принцип репрезентативності об'єкта дослідження, валідності предмета дослідження,

надійності експериментальних умов, інваріантності результату, зв'язку теорії із практикою та ін.).

4. Особливості експерименту у віковій, педагогічній, соціальній психології та інших галузях психологічної науки.

*Література: основна № 1-3, 5-6, 10-12, 20-21; допоміжна № 2-5, 10-15, 20-22.*

### **Тема 3. Типи експериментів у психології**

1. Реальний та уявний експерименти.
2. Особливості лабораторного та природного експерименту.
3. Багаторівневий експеримент.
4. Констатуючий і формуючий експерименти.

*Література: основна № 1-5, 10-15, 20-21; допоміжна № 2-5, 10-12, 20-25.*

### **Тема 4. Експериментальне спілкування. Етика експерименту в психології**

1. Експериментатор, його особистість та діяльність.
2. Особистість досліджуваного та ситуація психологічного експерименту.
3. Основні види артефактів.
4. Психологічний механізм плацебо-ефекту.
5. Засоби запобігання комунікативних артефактів в експериментальному дослідженні психіки.
6. Основні джерела міжіндивідуальних відмінностей.
7. Використання в дослідженні тварин та догляд за ними.
8. Етичні принципи проведення дослідження на людині.
9. Публікація результатів дослідження.

*Література: основна № 1-5, 10-15, 19; допоміжна № 1-5, 10, 15, 22.*

### **Тема 5. Загальна характеристика етапів експериментального дослідження психіки**

1. Теоретичний етап вивчення проблеми.
2. Підготовчий етап. Конкретизація змінних, визначення вибірки та числа досліджуваних, розробка методики дослідження.
3. Реалізація складеної програми.
4. Інтерпретація та узагальнення результатів

*Література: основна № 6-9, 15-18, 21; допоміжна № 10-12, 22-26.*

### **Тема 6. Теоретичний етап психологічного експерименту**

1. Характеристика етапу первинної постановки проблеми.
2. Теоретичний етап експериментального дослідження.
3. Основні проблеми, які виникають на теоретичному етапі наукового дослідження.
4. Етап вибору стратегії й плану експерименту, способів контролю в експерименті.

*Література: основна № 5-9, 12, 20, 21; допоміжна № 1-3, 9-14, 20-25.*

**Тема 7. Види експериментальних планів**

1. Поняття про планування психологічного експерименту.
  2. Умови, типи і форми планування..
  3. Доекспериментальні та квазіекспериментальні плани.
  4. Плани для одної незалежної змінної.
  5. Особливості експериментальних планів для одного досліджуваного.
  6. Експериментальні плани для одного досліджуваного і декількох груп
- Література: основна № 1- 4, 11-13, 15-20; допоміжна № 1-4, 6, 15, 30.*

**Тема 8. Факторний експеримент**

1. Факторні експерименти, як засоби контролю при перевірці гіпотези з одиничним відношенням.
  2. Комбіновані гіпотези.
  3. Приклади основних результатів дії у факторних експериментах.
  4. Приклади основних результатів взаємодії у факторних експериментах.
  5. Особливості експериментальних планів для одного досліджуваного.
  6. Експериментальні плани для одного досліджуваного і декількох груп.
- Література: основна № 1, 3-5, 10, 15, 21; допоміжна № 2-4, 10, 19, 21.*

***Практичні заняття***

Підготовка до практичного заняття передбачає опрацювання матеріалів (текстів) необхідних для успішного виконання практичних завдань. Отже, ваші бали залежать від вашої попередньої підготовки.

**Завдання до практичних занять**

1. Предмет і задачі експериментальної психології (наукова мініконференція).
2. Історія становлення та розвитку експериментальної психології як науки.
3. Принципи психологічного дослідження
4. Загальні питання методологічного забезпечення психологічного дослідження.
5. Типи експериментів в психології
6. Структура психологічного експерименту
7. Гіпотези в структурі психологічного дослідження
8. Змінні в психології. Вимір змінних.
9. Етапи експериментального дослідження в психології
10. Плани експериментального дослідження
11. Інтерпретація і представлення результатів дослідження
12. Психологія тестування

### **Завдання для самостійної роботи**

Ряд питань навчальної дисципліни виносяться на самостійне опрацювання. Виконання самостійної роботи оцінюється окремо та є невід'ємною складовою успішного проходження курсу. Для виконання завдань самостійної роботи вам необхідно зробити конспект нижчезазначених питань. Кожне питання має бути ґрунтовно висвітлене в обсязі не менше двох сторінок рукописного тексту.

1. Загальна характеристика кросскультурних досліджень.
2. Змінні у психологічному дослідженні.
3. Основні аспекти планування психологічного дослідження.
4. Змістовне планування крос-культурного дослідження.
5. Основні напрямки оцінки валідності.
6. Види похибок в дослідженні і їх джерела.
7. Поняття методу спостереження. Види спостереження.
8. Специфіка ретроспективних звітів спостереження.
9. Ефект послідовності.
10. Контроль ефектів послідовності в інтраіндивідуальних експериментах.
11. Поняття залежної і незалежної змінної.
12. Поняття по «квазіексперимент».
13. Переваги та недоліки методу інтерв'ю та анкетування.
14. Етичні основи проведення досліджень з тваринами.
15. Особливості проведення контент аналізу.
16. Інтраіндивідуальна та між групова схема проведення експерименту.
17. Особливості мисленевого експерименту.
18. Моделювання в психологічних дослідженнях.
19. Основні типи відносин між залежною та незалежною змінною.
20. Співвідношення зовнішньої та внутрішньої валідності.
21. Бездоганий експеримент та його види.
22. Фактори що порушують зовнішню валідність експерименту.
23. Метод випадкового формування вибірки.
24. Багаторівневі експерименти.
25. Постекспериментальний контроль.

*Література: основна № 1, 2, 5, 10-13; допоміжна № 2-5, 10, 21.*

### **Індивідуальні завдання**

Індивідуальні завдання виконуються у вигляді рукописного есе обсягом до 5 сторінок за темою яка обирається з нижченаведеного переліку або індивідуальною темою погодженою з викладачем. При написанні есе доцільним буде скористатись порадами за посиланням: <https://zno.if.ua/?p=985>.

### **Тематика есе:**

1. Методологічні принципи експериментального дослідження.
2. Поняття про наукову проблему.
3. Теорія як реконструкція реальності.
4. Експериментальна взаємодія.
5. Згода на участь у експериментальному дослідженні.
6. Правове регулювання психологічних досліджень.
7. Наукове шахрайство та чистота експерименту.
8. Неекспериментальні методи дослідницької роботи.
9. Класифікація методів психологічного дослідження.
10. Біографічний метод у психологічному дослідженні.
11. Метод аналізу продуктів діяльності.
12. Архівний метод у психологічному дослідженні.
13. Стандартизовані опитувальники та тести у психологічному дослідженні.
14. Кореляційне дослідження.
15. Факт і артефакт у психологічному дослідженні.
16. Проблема контролю в експерименті.
17. Експеримент у загальній психології та психофізіології.
18. Експерименти у віковій психології.
19. Експеримент у соціальній психології.
20. Експерименти у медичній психології, психотерапії та консультуванні.

## Порядок оцінювання

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в Таблиці 1.

Таблиця 1

| №                                                            | Назва теми                                                               | Всього балів | Форма заняття та              |                                                          |                                                                                        |
|--------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|--------------|-------------------------------|----------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                              |                                                                          |              | Лекції<br>(ведення конспекту) | Семінари<br>(конспектування, питань, виступ, доповнення) | Практичні роботи<br>(опрацювання матеріалів для підготовки, успішне виконання завдань) |
| Розділ 1. Вступ до експериментальної психології              |                                                                          |              |                               |                                                          |                                                                                        |
| 1                                                            | Предмет і задачі експериментальної психології                            | 4            | 1                             | 1                                                        | 2                                                                                      |
| 2                                                            | Історія становлення та розвитку експериментальної психології як науки    | 5            | 1                             | 2                                                        | 2                                                                                      |
| 3                                                            | Принципи психологічного дослідження                                      | 5            | 1                             | 2                                                        | 2                                                                                      |
| 4                                                            | Загальні питання методологічного забезпечення психологічного дослідження | 4            | 1                             | 1                                                        | 2                                                                                      |
| 5                                                            | Типи психологічного експериментальну в психології                        | 4            | 1                             | 1                                                        | 2                                                                                      |
| Розділ 2. Структура психологічного експерименту              |                                                                          |              |                               |                                                          |                                                                                        |
| 6                                                            | Структура психологічного експерименту                                    | 4            | 1                             | 1                                                        | 2                                                                                      |
| 7                                                            | Гіпотези в структурі психологічного дослідження                          | 5            | 1                             | 2                                                        | 2                                                                                      |
| 8                                                            | Змінні в психології. Вимір змінних                                       | 5            | 1                             | 2                                                        | 2                                                                                      |
| 9                                                            | Етапи експериментального дослідження в психології                        | 5            | 1                             | 2                                                        | 2                                                                                      |
| Розділ 3 Планування і проведення психологічних експериментів |                                                                          |              |                               |                                                          |                                                                                        |
| 10                                                           | Плани експериментальних досліджень                                       | 4            | 1                             | 2                                                        | 1                                                                                      |
| 11                                                           | Спеціальні методи планування експериментального дослідження              | 3            | 1                             | 1                                                        | 1                                                                                      |
| 12                                                           | Інтерпретація і представлення результатів дослідження                    | 3            | 1                             | 1                                                        | 1                                                                                      |
| 13                                                           | Психологія тестування                                                    | 4            | 1                             | 1                                                        | 2                                                                                      |
| Разом                                                        |                                                                          | 55           | 13                            | 19                                                       | 23                                                                                     |
| Виконання завдань для самостійної роботи на написання есе    |                                                                          | 5            |                               |                                                          |                                                                                        |
| Іспит                                                        |                                                                          | 40           |                               |                                                          |                                                                                        |

|        |           |
|--------|-----------|
| Всього | 100 балів |
|--------|-----------|

За ведення конспекту лекцій нараховується 1 бал за кожною темою, що повністю відображена у вашому конспекті. Таким чином, за роботу на лекціях ви можете отримати до 9 балів. Нагадуємо, що під час лекцій та інших занять не припустимо відволікатись розмовами, користуватись мобільними телефонами та іншими гаджетами, порушувати дисципліну в будь який інший спосіб. Запізнення на лекцію так само не припустимі, викладач залишає за собою право не допустити до заняття студента, що порушує дисципліну або запізнюється. Поважайте працю викладача, ваших товаришів по навчанню та себе – дотримуйтесь дисципліни під час освітнього процесу. Ці ж самі правила поведінки поширюються й на інші форми занять (семінари, практичні). Користування гаджетами для доступу до мережі Інтернет припустиме лише під час семінарських/практичних занять за вказівкою чи дозволом викладача. Пропущені лекції слід відпрацювати переписавши конспект та продемонструвавши його викладачу, при цьому слід бути готовим відповісти на його питання за змістом лекції.

Робота на семінарах оцінюється за наступними критеріями:

- ваша присутність та повний конспект семінарських питань забезпечують вам 1 бал;
- для того аби отримати ще один бал слід брати участь в опрацюванні семінарських питань (доповнення, відповідь на питання викладача, висловлення своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань);
- виступ із доповіддю на питання за планом семінарського завдання може принести вам ще один бал за умови, що відповідь буде змістовною та відповідати плановому питанню;
- якщо, при виступі, ви проявите ґрунтовну підготовку, висловите власну точку зору щодо висвітлюваної проблеми й підкріпите її аргументацією, правильно відповісте на уточнюючі питання викладача то можете отримати ще 1 бал.

Таким чином ваша участь в роботі семінару може принести вам до 4 балів за одне заняття. Пропущений семінар відпрацьовується написанням конспекту всіх питань з плану заняття та відповідями на питання викладача за змістом семінару під час відпрацювання.

Практичні заняття можуть принести вам по 2,5 бали за одне заняття за умови попереднього опрацювання матеріалів для підготовки до заняття й успішного виконання всіх завдань безпосередньо на самому занятті. Не виконання завдань знижує ваш бал пропорційно відсотку й рівнів складності завдань з якими ви не впорались. Ваша присутність без підготовки та

нездатність впоратись із завданнями оцінюється 0 балів. Відпрацювання пропущених чи оцінених у 0 балів занять відбувається за умови попереднього ознайомлення з матеріалами для підготовки до практичного заняття та виконання завдань запропонованих викладачем (увага – завдання можуть відрізнятися від тих, що вирішували ваші одногрупники).

Самостійна робота оцінюється викладачем з розрахунку 0,5 бала за два повністю висвітлених в конспекті питання з вищенаведеного списку. За виконання завдань для самостійної роботи ви можете отримати до 2,5 бали.

Кожен курсант (студент, слухач) має до кінця жовтня написати та надати викладачу есе на тематику з запропонованого переліку або за власною темою узгодженою з викладачем. Успішне виконання цього завдання оцінюється в 5 балів. При цьому оцінка відбувається узагальненням балів за 5 критеріями: 1) грамотність та оформлення – 0,5 бала; 2) відповідність змісту темі – 0,5 бала; 3) структурна логічність – 0,5 бала; 4) аргументованість висновків – 0,5 бала; 5) оригінальність роботи та культура посилань на джерела – 0,5 бала.

Підсумковий контроль з дисципліни відбувається у вигляді усного заліку на якому ви можете отримати до 40 балів в залежності від повноти та обґрунтованості ваших відповідей. На заліку викладач задає вам 4 питання з переліку наведеного нижче, кожна відповідь дає вам до 10 балів. Якщо під час проходження курсу ви набрали 60 балів то маєте право не здавати залік вдовольнившись підсумковою оцінкою відповідно до кількості набраних балів. Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в Таблиці 2.

Таблиця 2

### Шкала оцінювання: національна та ECTS

| Сума балів за всі види навчальної діяльності | Оцінка ECTS | Оцінка за національною шкалою                              |
|----------------------------------------------|-------------|------------------------------------------------------------|
| 90 – 100                                     | <b>A</b>    | відмінно                                                   |
| 82-89                                        | <b>B</b>    | добре                                                      |
| 75-81                                        | <b>C</b>    |                                                            |
| 64-74                                        | <b>D</b>    | задовільно                                                 |
| 60-63                                        | <b>E</b>    |                                                            |
| 35-59                                        | <b>FX</b>   | незадовільно з можливістю повторного складання             |
| 0-34                                         | <b>F</b>    | незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни |

### Питання до іспиту

1. Історія становлення експериментальної психології в Україні та світі.
2. Визначення моделювання як методу психології.
3. Поясніть, чому на даному етапі розвитку експериментальної психології актуальною є проблема експериментального дослідження індивідуальних відмінностей суб'єктів психічної реальності.
4. Характеристика психологічного експерименту. Виняткове положення експерименту серед інших методів психологічного дослідження.
5. Типи експериментальних гіпотез. Їх значення у наукових дослідженнях.
6. Укажіть підходи до розуміння сутності експерименту, які були започатковані у вітчизняній психології. Який з цих підходів, на вашу думку, є найбільш доцільним.
7. Становлення вітчизняної експериментальної психології (І.М.Сеченов, Г.І.Челпанов та ін.).
8. Поняття «модель». Функції моделей. Класифікація моделей.
9. Визначте, яке місце займає експеримент у системі емпіричних методів дослідження психіки.
10. Характеристика психологічного експерименту. Виняткове положення експерименту серед інших методів психологічного дослідження.
11. Спілкування в експерименті. Характеристика взаємодії експериментатора та досліджуваного.
12. Проаналізуйте, які комунікативні артефакти можуть виникнути в процесі взаємодії експериментатора з досліджуваним і вкажіть, які засоби використовують для запобігання комунікативним артефактам у психологічному експериментуванні.
13. Організаційні методи (порівняльний метод, лонгітюдний метод, комплексний метод).
14. Типи експериментальних ситуацій і стиль спілкування досліджуваного і експериментатора.
15. Поясніть, яким чином можна виміряти психічні явища і наведіть відповідні приклади.
16. Класифікація методів психологічного дослідження.
17. Вплив особистості експериментатора на результати, типові помилки експериментатора.
18. Визначте, які етичні проблеми виникли в наступному дослідженні:  
В одному з експериментів студентів чоловічої статі примусили повірити, що за результатами експерименту їх гомосексуально збуджують

фотокартки чоловіків. У іншому подібному дослідженні досліджуваним різної статі була надана суперечлива інформація щодо рівня їх маскулінності чи фемінінності. В умовах одного з експериментів ця інформація “ґрунтувалася” немовби на результатах цілої серії складних психологічних випробувань, у яких брали участь досліджувані. У всіх дослідженнях наприкінці експерименту досліджуваним пояснили, що їх ввели в оману. Чи було в небезпеці фізичне чи психічне благополуччя досліджуваних? Обґрунтуйте відповідь.

- 19.Інтерпретаційні методи (генетичний метод, структурний метод, функціональний метод, комплексний метод, системний метод).
- 20.Рекомендації по організації експериментального спілкування.
- 21.Чому в психологічному експерименті фактично перевіряються щонайменше дві гіпотези, хоча спочатку дослідник формулює лише одну.
- 22.Етапи експериментального дослідження.
- 23.Психофізіологічні методи як об’єктивні способи вивчення психіки.
- 24.Складіть план перевірки гіпотези про залежність сприймання людини від впливу попередньої установки щодо роду її занять. До якого типу можна віднести цей план? Вкажіть можливі джерела артефактів та засоби їх усунення.
- 25.Характеристика емпіричних методів загально психологічного характеру.
- 26.Психологічні проблеми як джерело експериментальних гіпотез. Ознаки наявності проблеми.
- 27.Назвіть види валідності психологічного експерименту та стисло охарактеризуйте їх. Які фактори перешкоджають валідності психологічного експерименту? Поясніть чому.
- 28.Особливості вербально-комунікативних методів психології (бесіда, опитування, анкетування, інтерв’ю).
- 29.Нескінченний експеримент. Його переваги, недоліки. Як він враховується в реальних експериментах.
- 30.Визначте, яке місце займає експеримент у системі емпіричних методів дослідження психіки.
- 31.Основні експериментальні змінні та значення їх виділення в експерименті.
- 32.Бездоганний експеримент. Основні ознаки. Відношення до реального експерименту.
- 33.Визначте, яке місце займає експеримент у системі емпіричних методів дослідження психіки.
- 34.Коефіцієнт валідності та помилка оцінки.
- 35.Типи шкал.

36. Визначення зовнішньої змінної. Методи контролю зовнішньої змінної (елімінація, створення константних умов, метод балансування, контбалансування, метод рандомізації). Наведіть приклади.
37. Основні вимоги до наукових досліджень та їх характеристика.
38. Репрезентативність експериментальної вибірки. Правила формування вибірки досліджуваних.
39. Назвіть види валідності психологічного експерименту та стисло охарактеризуйте їх. Які фактори перешкоджають валідності психологічного експерименту? Поясніть чому.
40. Види природничонаукового психологічного дослідження (методичні підходи).
41. Квазіекспериментальні плани.
42. Проаналізуйте, які комунікативні артефакти можуть виникнути в процесі взаємодії експериментатора з досліджуваним і вкажіть, які засоби використовують для запобігання комунікативним артефактам у психологічному експериментуванні.
43. Основні характеристики психологічного емпіричного дослідження.
44. Етичні принципи проведення дослідження.
45. Укажіть підходи до розуміння сутності експерименту, які були започатковані у вітчизняній психології. Який з цих підходів, на вашу думку, є найбільш доцільним.

### **Політика академічної доброчесності**

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

### **РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:**

#### **Основна:**

1. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. СПб.: Питер, 2001. 688 с.

2. Бондарчук О.І. Експериментальна психологія: Курс лекцій. К.: МАУП, 2003. 120.
3. Ганзен В.А., Балин В.Д. Теория и методология психологического исследования: Практ. уководство. СПб.: СПбГУ, 1991.
4. Гласс Дж., Стенли Дж. Статистические методы в педагогике и психологии. М.: Прогресс, 1976.
5. Горбунова В.В. Стратегії та плани експериментального дослідження Експериментальна психологія в схемах і таблицях. К.: Професіонал, 2007. С. 105-129.
6. Готтсданкер Р. Основы психологического эксперимента. М.: МГУ, 1982. 464 с.
7. Дружинин В. Н. Структура и логика психологического исследования. М.: ИП РАН, 1994. 164 с.
8. Дружинин В. Н. Экспериментальная психология. СПб.: Питер, 2000. 286 с.
9. История становления и развития экспериментально-психологических исследований в России: Сб. науч. тр. / Под ред. Б. Ф. Ломова, Е. А. Будиловой, В. А. Кольцовой. М.: Наука, 1990. 216 с.
10. Корнилова Т. В. Введение в психологический эксперимент. М.: МГУ; Изд-во ЧеРо, 2001. 256 с.
11. Корнилова Т.В. Експериментальна психологія: Теорія і методи: учебник для вузов. М.: Аспект Пресс, 2002. С. 192-214.
12. Кэмпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях. СПб.: Соц.-психол. центр, 1996. 392 с.
13. Методы исследования в психологии: квазиэксперимент / Под ред. Т. В. Корниловой. М.: Форум; ИНФРА-М; Прогресс, 1998. 296 с.
14. Наследов А.Д. Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпретация данных. СПб.: Речь, 2004. С. 162-178.
15. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / Под ред. А.А. Крылова, С.А. Маничева. СПб.: Питер, 2000. 560 с.
16. Роговин М.С. Психологическое исследование. Ярославль, Изд-во ЯрГУ, 1979. 66 с.
17. Сидоренко Е.В. Методы математической обработки в психологии. СПб.: ООО Речь, 2002. 350 с.
18. Солсо Р.Л., Маклин М.К. Экспериментальная психология. СПб., 2003. 272 с.
19. Хикс Ч. Основные принципы планирования эксперимента. М.: Мир, 1967. 406 с.
20. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. К.: Знання-Прес, 2002. 295 с.
21. Экспериментальная психология: Практикум: Учебное пособие для вузов / Т.Г. Богданова, Ю.Б. Гиппенрейтер, Е.Л. Григоренко и др.; Под ред. С.Д. Смирнова, Т.В. Корниловой. М.: Аспект Пресс, 2002. 383 с.

**Допоміжна:**

1. Андреева Г.М. Методологические проблемы экспериментального метода в социальных науках (вступительная статья) // Кэмпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях. СПб: “Социально-психологический центр”, 1996. С. 5-26.
2. Андреева Г.М. Социальная психология. М.: Моск. ун-та, 1988.
3. Бурлачук Л. Ф. Словарь-справочник по психодиагностике. СПб.: Питер, 2000. 528 с.
4. Бьюль А., Цефель Р. SPSS: искусство обработки информации. Спб.: ООО аСофтЮП, 2001. 608 с.
5. Вундт В. Очерки психологии. М.: Московское книгоиздательство, 1912. 125 с.
6. Горбунова В.В. До проблеми викладання курсу “Експериментальна психологія” // *Соціальна психологія*. № 5 (13). 2005. С.169-176.
7. Горбунова В.В. Спостереження як метод психологічного дослідження дослідження // Горбунова В.В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях. К.: Професіонал, 2007. С. 59-61.
8. Готтсданкер Ф. Основы психологического эксперимента: Учеб.пособие: Пер. с англ. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. 464 с.
9. Гудвин Дж. Исследование в психологии: методы и планирование. 3-е изд. СПб.: Питер, 2004. 558 с.
10. Интерпретация и анализ данных в социологических исследованиях /Под ред. В.Г. Андренкова, Ю.Н. Толстой. М.: Наука, 1987. 255 с.
11. Климчук В.О. Викладання курсу “Математичні методи у психології” в умовах кредитно-модульної системи *Соціальна психологія*. 2008. №2 (28). С. 180-189.
12. Климчук В.О. Математичні методи у психології. К.: Освіта України, 2009. С. 83-106.
13. Климчук В.О. Математичні методи у психології. Навчальний посібник для студентів психологічних спеціальностей. К.: Освіта України, 2009. С. 79-80, 85-88.
14. Корнилова Т. В. О проблеме переструктурирования базовых курсов по психологии (на примере „Введения в психологический эксперимент”) / *Психол. журн*. 2000. Т. 21. №1. С. 6-12.
15. Мартин Д. Психологические эксперименты. СПб.: ЕВРОЗНАК, 2002. 480 с.
16. Максименко С.Д. Розвиток психіки в онтогенезі: У 2 т. К.: Форум, 2002. Т.1. Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології. 319 с. 15.
17. Методики диагностики психических состояний и анализа деятельности человека / Под ред. Л. Г. Дикой. М.: ИП РАН, 1994.
18. Методики социально-психологического исследования личности и малых групп / Под ред. А.Л. Журавлева, Е.В. Журавлевой. М.: ИП РАН, 1995.

- 19.Музыка О.Л. Курсові роботи з психології: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Освіта України, 2009. 104 с.
- 20.Солсо Р. Л., Джонсон Х. Х., Бил М. К. Экспериментальная психология: практический курс. – Спб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. 528 с.
- 21.Пайнс Э., Маслач К. Практикум по социальной психологии. СПб.: Питер, 2000. С. 38–60.
- 22.Поппер К. Логика и рост научного знания. М.: Прогресс, 1984. 605 с.
- 23.Прихожан А. М., Толстых Н. Н. Школьная дезадаптация. Карта наблюдений Д. Стотта // Рабочая книга школьного психолога / Под ред. И. В. Дубровиной. М.: Просвещение, 1991. С. 168-178.
- 24.Психологическая диагностика / Под ред. К.М. Гуревича, Е.М. Борисовой М.: Изд-во УРАО, 2001. 302 с.
- 25.Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса. СПб.: “Ювента”, 1999. 318 с.
- 26.Экман П. Психология лжи. СПб.: Питер, 2000. 270 с.
- 27.Экспериментальная психология / Под ред. П. Фресс, Ж. Пиаже. М.: Прогресс, 1966–1978. Вып. 1–9.
- 28.Ядов В.А. Социологическое исследование: Методология, программы, методы. Самара: Самарский ун-т, 1995. 311 с.

#### **Інформаційні ресурси в Інтернеті:**

1. Коновалова М. Експериментальна психологія. URL: [http://www.ereading.club/bookreader.php/97792/Konovalova\\_Eksperimental%27naya\\_psihologiya\\_konspekt\\_lekciii.html](http://www.ereading.club/bookreader.php/97792/Konovalova_Eksperimental%27naya_psihologiya_konspekt_lekciii.html) (дата звернення : 20.08.2019)
2. <https://smogendrr.ru/psybooks/druzhinin-v-n-eksperimentalnaya-psixologiya-2-1>
3. <http://sudushka1.narod.ru/index/0-97>
4. <http://www.klex.ru/7im>